

KANDIDAATINTYÖ
OLIVER KÄRKI 2020

VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN
TUNNELMAN SÄILYTTÄMINEN
HELSINGIN TIIVISTYVÄSSÄ KANTAKAUPUNGISSA

Tekijä Otso Oliver Kärki

Työn nimi Vanhojen teollisuusalueiden tunnelman säilyttäminen Helsingin tiivistyvässä kantakaupungissa

Laitos Arkkitehtuurin laitos

Koulutusohjelma Arkkitehtuuri

Vastuupettaja Anne Tervo

Ohjaaja Tommy Lindgren

Vuosi 2020

Sivumäärä 29

Kieli suomi

Tiivistelmä

Tämän kandidaatintyön aiheena on vanhojen teollisuusalueiden tunnelman säilyttäminen Helsingin tiivistyvässä kantakaupungissa.

Kandidaatintyössä on selvitetty, miten Helsingin kasvu pikkukaupungista kansalliseksi keskuksiksi on vaikuttanut alueen teollisuuteen, mitkä vanhan teollisuusalueen fyysiset ominaisuudet ovat alueen olemuksen kannalta merkittäviä ja miten ne voisivat olla yhteydessä alueella vallitsevaan ainutlaatuiseseen tunnelmaan. Lisäksi on pohdittu Helsingin kantakaupungin vanhojen teollisuusalueiden nykytilannetta sekä käyttöä tulevaisuudessa. Työ on rajattu Helsingin kantakaupunkiin, ja analysoitavat tarkastelualueet sen pohjoisosaan. Aluetarkastelut rajautuvat pelkästään alueiden fyysisten, pysyvälouhteisten ominaisuuksien tarkasteluun ja arvottamiseen.

Aiheen tutkimiseen on käytetty sitä käsittelevää historiankirjallisuutta, kaupunkien strategioita ja suunnitelmia ja alueista tehtyjä selvityksiä, suunnitelmia ja omia havaintoja ja valokuvia. Alueita on tarkasteltu selvittämällä ja arvottamalla niiden merkittäviä fyysisiä ominaisuuksia käyttäen apuna alueista tehtyjä selvityksiä omien havaintojen tukemana. Alueita on vertailtu keskenään ja pohdittu niillä vallitsevan tunnelman suhdetta selvitettyihin fyysisiin ominaisuuksiin.

Tarkastelussa määritettiin alueiden merkittävät fyysiset ominaisuudet. Työ osoitti, että korrelaatiota näiden ominaisuuksien ja alueen tunnelman välillä on vaikea löytää, mutta myös viitteitä sen olemassaolosta löytyi. Selvisi myös, että alueen tunnelmaan liittyvä tutkimus on vaikeata, sillä kyseessä on subjektiivinen kokemus. Lisäksi pohdittiin Helsingin kantakaupungin vanhojen teollisuusalueiden nykyistä käyttöä ja niiden tulevaisuutta.

Tämä kandidaatintyö on vasta alku vanhojen teollisuusalueiden tunnelman tutkimisessa. Tunnelma on subjektiivinen kokemus, ja siihen vaikuttaa moni asia. Aihetta tulisi tutkia muistakin kuin alueen fyysisten ominaisuuksien näkökulmasta, ja aiheen subjektiivisen luonteen vuoksi pitäisi löytää oikeat työkalut tutkimukselle. Vanhojen teollisuusalueiden uusiokäyttö linkittyy hyvin läheisesti tähän aiheeseen, ja näitä tulisi tutkia yhdessä.

Avainsanat arkkitehtuuri, kaupunkitila, teollisuusalue, tunnelma, Helsinki, kantakaupunki, tiivistyminen, suojelu, uusiokäyttö

AALTO-YLIOPISTO
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Arkkitehtuurin koulutusohjelma

VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN TUNNELMAN SÄILYTTÄMINEN HELSINGIN TIIVISTYVÄSSÄ KANTAKAUPUNGISSA

Kandidaatintyö
13.5.2020

Oliver Kärki

Kannen kuva:
Pasilan konepajan polttoleikkaamon julkisivu

Kuva 1:
Pasilan konepajan polttoleikkaamon julkisivu

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 TEOLLISUUDEN KASVU VIRONNIEMELTÄ VALLILAA	2
2.1 HELSINGIN KASVU VIRONNIEMELLÄ	2
2.2 KONETEOLLISUUDEN JA RAUTATEIDEN AIKA	3
2.3 TEOLLISUUS LEVIÄÄ PITKÄNSILLAN POHJOISPUOLELLE	3
2.4 TEURASTAMO, SUVILAHDEN VOIMALAITOS JA PASILAN KONEPAJA SAAVAT TONTTINSA	4
3 TARKASTELTAVAT ALUEET	6
3.1 ALUEIDEN VALINTAPERUSTEET	6
3.2 TARKASTELTAVAT OMINAISUUDET	7
3.3 TARKASTELTAVIEN ALUEIDEN ANALYYSI	7
3.3.1 PASILAN KONEPAJA-ALUE	8
3.3.1.1 YMPÄRISTÖ JA TILA	8
3.3.1.2 RAKENNUKSET	10
3.3.2 TEURASTAMON ALUE	12
3.3.2.1 YMPÄRISTÖ JA TILA	12
3.3.2.2 RAKENNUKSET	14
3.3.3 SUVILAHDEN VOIMALAITOSALUE	16
3.3.3.1 YMPÄRISTÖ JA TILA	17
3.3.3.2 RAKENNUKSET	18
4 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	20
4.1 KOONTI ALUEIDEN MERKITTÄVISTÄ FYYSISISTÄ OMINAISUUKSISTA	20
4.1.1 YMPÄRISTÖ JA TILA	21
4.1.2 RAKENNUKSET	22
4.2 POHDINTAA VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN FYYSISTEN OMINAISUUKSIENTÄ VAIKUTUKSESTA TUNNELMAAN	22
4.3 HELSINGIN KANTAKAUPUNGIN VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN NYKYINEN KÄYTTÖ JA TULEVAISUUS	24
4.4 KANDIDAATINTYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUKSEN JATKO	26
LÄHTEET JA KUVALÄHTEET	28

1. JOHDANTO

Helsinki tiivistyy kaupungistumisen seurauksena. Tonttimaan kysynnän kasvaessa paljon tilaa tarvitsevat toiminnot siirtyvät kauemmas keskustasta edullisempiin tiloihin, jolloin myös Helsingin kanta-kaupungin vanhat teollisuusalueet päätyvät kehittämistarkasteluun. 1970-luvulla tämä maailmanlaajuisen teollisuuden rakennemuutos käynnisti vanhojen teollisuusympäristöjen tutkimuksen ja arvottamisen, jotta merkittäviä rakennuksia ja ympäristöjä ei tuhottaisi alueiden käytön muuttuessa.

Teollisuuskäytön päättyessä vanha, tunnelmallinen teollisuusalue voidaan avata kaupunkilaisille. Vallitseva tunnelma on kuitenkin vaarassa, sillä alueiden käytön tehostamisen ja taloudellisten hyötyjen takia aluetta halutaan yleensä muokata sopivammaksi jollekin uudelle käyttötarkoitukselle. Tämä muokkaaminen voi tarkoittaa esimerkiksi lisärakentamista tai vanhojen rakennusten ja ulkotilojen muuttamista. Alueen tunnelman säilyttämisen, elinvoiman takaimisen ja uuden rakentamisen tuoman taloudellisen hyödyn väliltä täytyy löytää tasapaino.

Tunnelmalla tarkoitetaan tässä kandidaatintyössä sitä yksilön kokemusta, joka syntyy varsinkin ympäristön fyysisistä ominaisuuksista, kuten maastosta, ympäristöstä, rakennuksista ja rakennelmista. Todellisuudessa tunnelmaan vaikuttavat tietysti myös jatkuvasti muuttuvat asiat, kuten vuorokauden- ja vuodenaika, alueen käyttö, muut ihmiset, sää ja monet muut asiat, mutta tässä tutkimuksessa ne eivät tunnelman termiin sisälly, vaan keskitytään vain alueen fyysisiin ominaisuuksiin.

Tässä kandidaatintyössä selvitetään, mitkä vanhan teollisuusalueen fyysiset ominaisuudet ovat alueen olemuksen kannalta merkittäviä ja miten ne voisivat olla yhteydessä alueen tunnelmaan. Oletuksena on, että tärkeitä fyysisiä ominaisuuksia menetettäessä myös ympäristön tunnelmasta menetetään jotain olennaista.

Kuva 2:
Teurastamon aukio, edustalla hallintorakennus

Tutkittavia entisiä teollisuusympäristöjä ovat Pasilan konepaja-alue, Teurastamon alue ja Suvilahden voimalaitosalue. Nämä esimerkit ovat yhtenäisiä alueita, jotka ovat avautuneet kaupunkilaisille teollisuustoiminnan päättyttyä. Ne sijaitsevat voimakkaan muutoksen alueella eli Pasila–Kalasatama-akselilla. Rakennuspaine alueilla on suuri, joten alueiden kehittyessä vanhan teollisuusalueen tunnelma on vaarassa. Alueiden tarkastelussa keskitytään kaupunkitilallisiin ominaisuuksiin, eli ulkotiloissa näkyviin piirteisiin.

Aiheen tutkimiseen käytetään sitä käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimusta, kaupunkien strategioita ja suunnitelmia ja alueista tehtyjä selvityksiä, suunnitelmia ja omia havaintoja. Alueita tarkastellaan vertailemalla niiden fyysisiä ominaisuuksia keskenään. Kandidaatintyön toisessa luvussa esitetään taustaa Helsingin teollisuuteen vaikuttaneesta kasvusta, kolmannessa luvussa tarkastellaan valittuja vanhoja teollisuusalueita ja niiden fyysisiä ominaisuuksia ja neljännessä luvussa analysoidaan fyysisten ominaisuuksien merkittävyyttä ja niiden vaikutusta tunnelmaan ja vanhojen teollisuusalueiden nykyistä tilannetta ja tulevaisuutta kasvavassa Helsingissä. Lopuksi arvioidaan kandidaatin työn tavoitteisiin pääsyä ja tutkimuksen jatkoa.

2. TEOLLISUUDEN KASVU VIRONNIEMELTÄ VALLILAAN

Tässä luvussa on kerrottu taustaa Helsingin kasvusta ja teollisuuden leviämisestä kohti pohjoista kantakaupunkia kandidaatintyön tarkastelualueille.

2.1 HELSINGIN KASVU VIRONNIEMELLÄ

Helsingin katukuvassa on näkynyt teollisuutta jo vuosisatoja. Teollisuus ja siihen liittyvä satamatoiminta ovatkin jättäneet pysyvän jälkensä helsinkiläiseen kulttuuriin ja kaupunkikuvaan. Helsingin kaupunginmuseon vuonna 1982 käynnistämän kantakaupungin teollisuusympäristöjen inventoinnin suunnittelusta ja toteutuksesta päävastuussa olleen tutkija Helena Hakkaraisen mukaan teollinen toiminta alkoi Helsingissä jo 1500-luvulla Vanhankaupunginkoskella. 1640-luvulla Helsinki siirrettiin Vironniemelle nykyisen Kruununhaan ja Kaisaniemen alueelle, minkä jälkeen alueen laidoille al-

koi syntyä ensimmäisiä tuotantolaitoksia. Venäjän vallan alla vuonna 1812 Helsingistä tuli Suomen pääkaupunki, jonka rakentamista ohjaamaan perustettu uudelleenrakennuskomitea sijoitti tuotantolaitokset kaupungin eli Vironniemen ulkopuolelle paloturvallisuuden, hygieenisyyden ja edustavuuden takia. Teollisuus vaati veden läheisyyttä, joten tuotantolaitoksia perustettiin esimerkiksi Hietalahden, Töölönlahden, Siltasaaren ja Sörnäisten rannoille. Pohjoiset alueet kuten Töölö ja Kallio vuokrattiin maanviljelys- ja huvilatiloiksi. (Hakkarainen 1996, s. 9–13.)

*Kuva 3 vasemmalla ylhäällä:
Helsinginkatua raivataan
Kallion ja Harjun väliseen kosteikkoon.
Brander Signe, 1912 / HKM*

*Kuva 4 oikealla ylhäällä:
Kallio Kruununhaan Siltavuorelta nähtynä. Etualalla Fiskars
Mekaniska Verkstad -niminen teollisuuslaitos nykyisen
Opetushallituksen talon kohdalla, taustalla Torkkelinmäen
paljaita kallioita ja Sörnäisiin johtava Itäinen viertotie eli
nykyinen Hämeentie.
Hährd Carl Adolf, 1863 / HKM*

*Kuva 5 alla:
Toinen linja 15, 13, 11 ja 9.
Brander Signe, 1908 / HKM*

2.2 KONETEOLLISUUDEN JA RAUTATEIDEN AIKA

1850-luvulta lähtien koneteollisuus eli höyryvoiman käyttö alkoi yleistyä, jolloin tehdastyöläisten määrä kasvoi nopeasti suuremmaksi kuin käsityöläisten, ja Helsingin väkiluku kääntyi jyrkkään kasvuun. Teollisuuden kasvun edellytyksenä oli Helsingin asema pääkaupunkina, satamakaupunkina ja kulutuskeskuksena. 1862 avattiin ratayhteys Hämeenlinnaan ja pian sen jälkeen Riihimäeltä Pietariin. Helsingin varsinaiset satamat olivat Eteläsatama ja nykyisen Pohjoisrannan paikalla Pohjoissatama. Puutavaran vientiä varten avattiin Sörnäisten satama, jonne johdettiin rautatie kuivatetun Sörnäisten järven pohjaa eli nykyistä Alppiharjun ja Vallilan välistä laaksoa pitkin. Helsingin pääliikenneväylät Hämeen maantie (nyk. Hämeentie) ja Turun maantie (nyk. Mannerheimintie) kunnostettiin ja niille otettiin käyttöön nimet Itäinen ja Läntinen Viertotie. 1800-luvun puolivälissä käsityöläisverstaat ja pienteollisuus olivat sijoittuneet keskustan alueelle ja suuret tuotantolaitokset muodostivat harvahkon kehän sitä ympäröivien alueiden rannoille ja sisääntuloväylien varsille. (Hakkarainen 1996, s. 13–17.)

2.3 TEOLLISUUS LEVIÄÄ PITKÄNSILLAN POHJOISPUOLELLE

1800-luvun puolivälissä Pitkängsillan pohjoispuoli oli saatu jaettua tiloiksi, ja Hakkarainen toteaa teollisuuden lähes kokonaan valloittaneen Sörnäisten rannan huvila-alueet Siltasaaresta Kulmavuoreen 1870-luvun puoliväliin mennessä (Hakkarainen 1996, s. 25). Vuonna 1870 pienen pääkaupungin väkiluku oli 32 000, kun vuonna 1910 se oli jo 140 000 ja Helsinki oli kasvanut suurkaupungiksi. Kaupungin keskeiset alueet muuttuivat tehokkaiksi ja korkeiksi kivikaupungeiksi. Rautatien ympäristö muuttui liikekeskustaksi, niemen eteläosat ja Katajanokka kaavoitettiin asumiselle ja teollisuusalueiden tuntumaan kasvoivat työväen kaupunginosat. Teollisuus valtasi Helsinginniemen länsirannan Munkkisaaresta Ruoholahdenrantaan. (Hakkarainen 1996, s.33.) Teollisuudelle elintärkeä rautatie kaupungin satamiin

Kuva 6:
Helsingin asemakaava ympäristöineen
Nummelin C. H, 1876 / Helsingin kaupunginarkisto

rakennettiin Hietalahden ja Eteläsataman kautta Kattajanokalle 1891–94 (Arkkittehtitoimisto Livady Oy 2012, Alue- ja kaupunkirakenne, s.12).

Teollisuuden ekspansion pääsuunnaksi tuli Pitkäsillan pohjoispuoli. Etelässä rakennusmaan niukkuus ja kaavoitus rajoittivat kasvua, Töölössä vuokrasopimukset. Pitkäsillan pohjoispuolella muodostettiin Eläintarhan alueelle uudentyyppisten urbaanien asuntohuviloiden alue, jolloin muut kaupungia lähinnä olevat alueet nimettiin taloudellisiksi huviloiksi. Täten annettiin siunaus jo alkaneelle kehitykselle ja määritettiin maantieteelliset rajat teollisuuden laajenemiselle. 1890-luvulta lähtien raskaan teollisuuden muutto Helsinginniemieltä Pitkäsillan pohjoispuolelle oli jatkuva ilmiö. Itäisen Viertotien kaakkoispuolinen alue Kulmavuoreen ja Sörnäisten niemeen saakka liitettiin 1893 asemakaavoitetun alueen piiriin. Teollisuusvyöhyke kasvoi myös asemakaava-alueen ulkopuolelle Vanhankaupunginkoskeen asti. (Hakkarainen 1996, s.52.)

Kuva 7 yllä:
Helsingin kaupungin sähkölaitos, Suvilahden voimalaitos,
Sörnäisten rantatie 20. Taustalla Sörnäisten rantatie 31,
Suvilahden kasarmi.
Brander Signe, 1912 / HKM

Kuva 8 vasemmalla:
Vantaanjoki, Vanhakaupunki. Vasemmalla Hämeentie.
Tuntematon kuvaaja, 1932 / HKM

2.4 TEURASTAMO, SUVILAHDEN VOIMALAITOS JA PASILAN KONEPAJA SAAVAT TONTTINSA

Vuosisadan vaihteeseen mennessä teollisuutta oli sijoittunut harvaksen pitkin Itäisen Viertotien varsia ja Vanhankaupunginlahden rantoja. Sörnäisten niemi, minne satama ratapihoineen rakennettiin 1860-luvulla, varattiin kokonaan teollisuudelle 1899. Suvilahteen sataman läheisyyteen rakennettiin 1908–1910 kaupungin sähkölaitoksen höyryvoima-asema ja kaasulaitoksen tuotantorakennukset. Suvilahden voimalaitosrakennuksia pidetään suomalaisen betoniarkkitehtuurin merkittävimminä pioneiritöinä. Satamaradan pohjoispuolelta varattiin neljä korttelia kunnalliselle teurastamolle vuonna 1907, mutta teurastamon rakentamista saatiin odottaa 1930-luvulle asti, sillä työt keskeytyivät ensimmäisen maailmansodan takia. (Hakkarainen 1996, s. 63.)

Vuosisadan vaihteen tienoilla kasvoi uusi teollisuusvyöhyke Itäisestä Viertotiestä luoteeseen, Sörnäisten satamaradan varteen entisen Sörnäisten järven vesijättömaalle Harjun ja Vallilan alueille. Asemakaa-va hyväksyttiin 1900, jolloin muodostettiin Fredriksberginkadun, nykyisen Aleksis Kiven kadun, koillissivun teollisuuskorttelit. Vallilan varhaisen teollisuusvyöhykkeen suurin tuotantolaitos, Valtiorautateiden Pasilan konepaja, aloitti toimintansa Sturenkadulta Pasilaan ulottuvalla tehdasalueellaan vuonna 1903. Pasilan konepajan keskeiset tuotantorakennukset ja konttori sekä ruokala rakennettiin 1900–19 yhtenäistä arkkitehti Bruno Granholmin suunnitelmaa noudattaen. Konepajan rakennukset ovat sekä rakennusteknisesti että arkkitehtonisesti lajissaan huomattavimmat koko maassa. (Hakkarainen 1996, s. 66–67.)

Sotien välisenä aikana teollisuuden toimipaikkojen ja niiden työntekijöiden määrä kaksinkertaistui. Runsaasti teollisuutta syntyi myös Helsinkiä ympäröiville alueille Helsingin pitäjään ja muihin kuntiin, rautateiden varsille. Ympäristöstä käytiin myös suurissa määrin töissä Helsingin tuotantolaitoksissa. Helsinki ympäristöineen muodosti jossain määrin yhtenäisen talousalueen jo ennen Helsingin suurta alueliitosta ja seutukaavaliiton perustamista 1946. (Hakkarainen 1996, s. 84–85.)

Kuva 9 yllä:
Rakennuksia Suvilahden voimalaitoksen alueella
Heinonen Eino, 1950 / Helsingin kaupunginmuseo

Kuva 10 alla:
Helsingin ortokuva 1943.
Maanmittauslaitos / Helsingin kaupunginkanslia

3. TARKASTELTAVAT ALUEET

Tässä luvussa on esitelty tarkasteltavien alueiden valintaperusteet ja alueilla tarkasteltavat fyysiset ominaisuudet. Lisäksi luvussa on esitelty tarkastelualueet ja niiden taustat ja tehty alueiden tarkastelut fyysisten ominaisuuksien osalta.

3.1 ALUEIDEN VALINTAPERUSTEET

Tämän kandidaatintyön tarkasteluun valituilla vanhoilla alueilla pitkään kestänyt teollisuustoiminta on päättynyt. Helsingin kaupungin tavoitteena on luoda uusien keskusten, Pasilan ja Kalasataman, välille merkittävä työpaikkojen, liike-elämän ja kaupunkikulttuurin keskittymä sekä parantaa keskusten välisiä yhteyksiä kaikilla kulkumuodoilla (Helsingin kaupunki 2018, Teollisuuskadun akselin kaavarungon periaatteet, s. 3). Helsingin yleiskaavassa Teollisuuskadun akseli on kaavamerkinnän liike- ja palvelukeskusta C1 alueella, joka kuvaa kaavan vilkkainta

ja tehokkainta kaupunkirakennetta (Helsingin kaupunki 2018, Helsingin uusi yleiskaava – Kaupunkikaava). Alueella on siis voimakas rakennuspaine, jolloin vanhojen teollisuusalueidenkin uuden käytön suunnittelu on ajankohtaista. Ennen muutosta on hyvä selvittää, mitkä alueiden ominaisuudet ovat merkittäviä niiden tunnelman kannalta.

Valitut alueet ovat selviä kokonaisuuksia ja niillä on oma identiteetti tallella. Helsingin kaupunki toteaa Pasilan konepaja-alueen, Suvilahden voimalaitosalueen ja Teurastamon olevan selvästi hahmottuvia kokonaisuuksia Teollisuuskadun varrella (Teollisuuskadun akselin kaavarungon periaatteet - Lähötiedot, 2008, s. 13). Ne ovat myös koko Helsingin osalta merkittäviä vanhan teollisuuden kokonaisuuksia.

ALUEIDEN SIJAINTI HELSINGISSÄ

- 1. PASILAN KONEPAJA
- 2. TEURASTAMO
- 3. SUVILAHTI
- TEOLLISUUSKADUN AKSELI

3.2 TARKASTELTAVAT OMINAISUUDET

Tässä kandidaatintyössä alueiden tarkastelussa on keskitytty alueiden fyysisiin ominaisuuksiin. Rajaus vain fyysisiin ominaisuuksiin on tehty kandidaatintyön aiheena olevan tunnelman abstraktiudesta johtuen. Tunnelmaan vaikuttavat näiden fyysisten ominaisuuksien lisäksi monet kokijakohtaiset asiat sekä alueella muuttuvat asiat, joiden absoluuttinen toteaminen on vaikeata.

Tarkasteltavien asioiden kategorisoinnin voi tehdä monella tavalla. Arkkitehtitoimisto Freese Oy:n tekemän Suvilahden voimalaitosalueen rakennusten suojelu- ja kehittämisperiaatteet -selvityksen korjaustapaohjeissa pääkategorioita on kolme: rakennusosat, rakennukset, ja ”rakennusten välissä” (Arkkitehtitoimisto Freese Oy 2011, s.27). Tässä kandidaatintyössä tarkasteltavat on jaettu kahteen pääkategoriaan, jotka ovat ympäristö ja tila sekä rakennukset. Kandidaatintyössä keskitytään kaupunkikuvalliseen näkökulmaan, minkä takia rakennuksiin liittyvät ominaisuudet ovat Suvilahden korjaustapaohjeiden kahdesta kategoriasta poiketen yhdessä kategoriassa ja toinen, kaupunkitilaan keskittyvä kategoria on laajempi. Rakennusten tarkastelussa keskitytään rakennusten ulko-osiin samasta kaupunkikuvallisen näkökulman syystä.

3.3 TARKASTELTAVIEN ALUEIDEN ANALYYSI

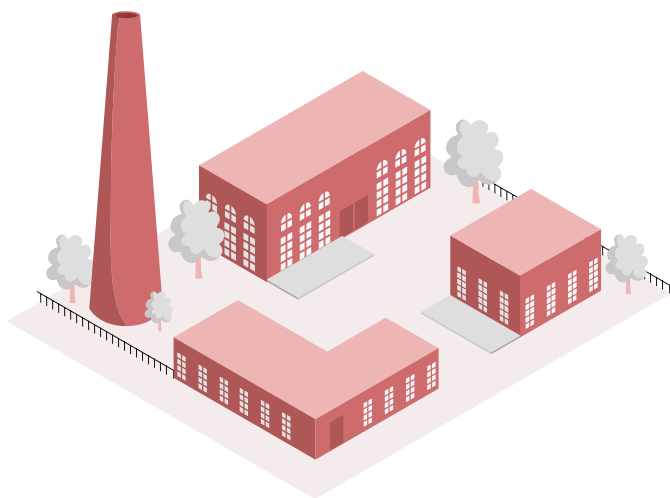
Alueiden tarkastelussa käsitellään taustat ja edellä esitellyt tarkasteltavat ominaisuudet. Tarkastelussa aineistona on käytetty alueista tehtyjä selvityksiä ja omia havaintoja. Omat havainnot on saatu käymällä tarkasteltavilla alueilla valokuvaamassa ja keräämässä muistiinpanoja huhti- ja toukokuussa 2020.

YMPÄRISTÖ JA TILA

- SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA
- YHTEYS YMPÄRISTÖÖN
- ALUEEN HAHMOTETTAVUUS
- TILOJEN MONIPUOLISUUS
- VALOISUUS
- MAANPINNAN MUODOT JA MATERIAALIT
- KASVILLISUUS, LUONTO
- ALUEELLA OLEVAT RAKENTEET
- MUURIT JA AIDAT

RAKENNUKSET

- MASSOITTELUN RIKKAUS
- ARKKITEHTUURIN MERKITTÄVYYS JA TYYLIN YHTENÄISYYS
- JULKISIVUT JA MATERIAALIT
- KUNTO

3.3.1 PASILAN KONEPAJA-ALUE

Päärautatieaseman yhteydessä olleen Valtionrautateiden Helsingin konepajan käytyä ahtaaksi päätettiin 1898 Fredriksbergin eli Pasilan konepaja sijoittaa Sörnäisten satamaradan varteen. Rakennustyöt kuivatetun Sörnäisten järven paikalla olleelle tasaiselle peltoalueelle alkoivat 1899, ja konepaja aloitti toimintansa 1903. Pasilan Konepaja on ollut Helsingin suurimpia teollisuuslaitoksia, ja 1950–60-luvun vaihteessa työväkeä oli yli 1500. (Arktsto Livady Oy 2012, Alue- ja kaupunkirakenne, s. 16.) Konepajan toiminta päätettiin lakkauttaa 1992, ja teollinen toiminta loppui kokonaan vuoden 2002 lopussa (Arktsto Livady Oy 2012, Aluskehysosasto, s. 6).

Pasilan konepajan rikasmuotoinen arkkitehtuuri tekee Pasilan konepaja-alueesta ainutlaatuisen ehjän ja laajan miljöökokonaisuuden, joka on sekä valtakunnallisesti että Helsingin kaupunkikuvassa- ja rakenteessa merkittävä. Konepaja-alue erottuukin yhä omaleimaisena vyöhykkeenä tiivistyvän kaupungin keskellä. (Arktsto Livady Oy 2012, Alue- ja kaupunkirakenne, s. 40.)

Pasilan konepaja, läheinen SOK:n teollisuuskortteli ja pääradan länsipuolella Pasilassa olevat veturitallit

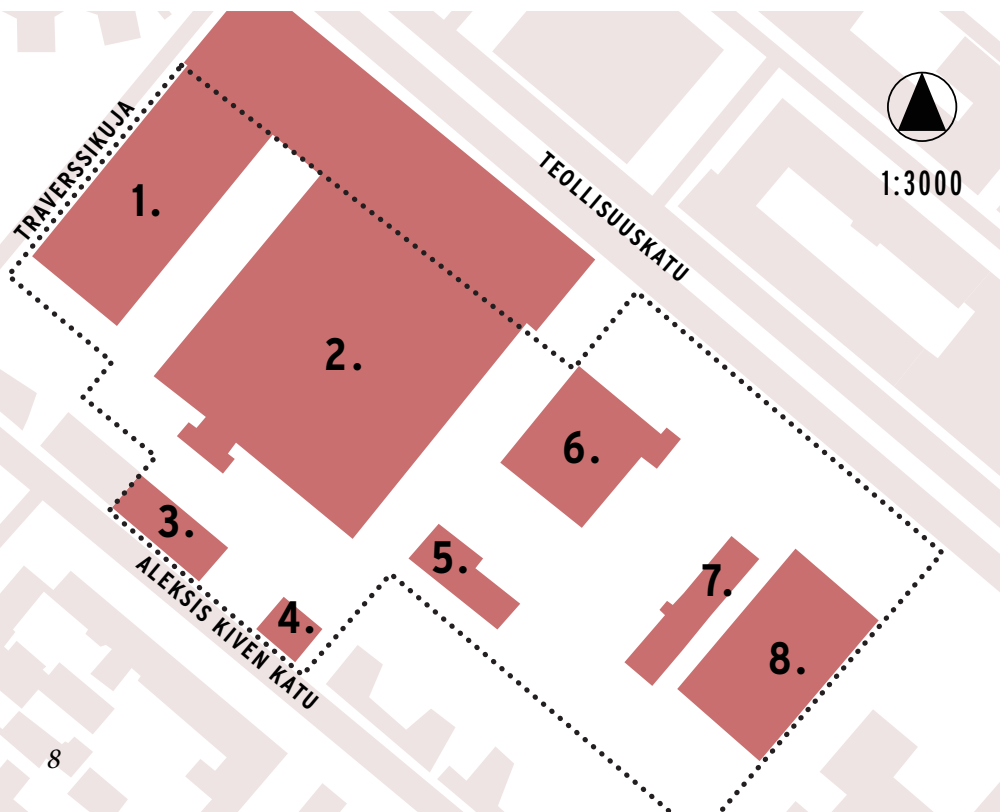

Kuva 11:
Näkymä maalaamolta kokoonpanohallille.
Oikealla ruokala.

kuuluvat Museoviraston Valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen luetteloon. Luettelossa konepajan alueen kerrotaan ilmentävän rautatien merkitystä pääkaupungin teollistumiselle. (Museoviraston RKY-sivut: Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit)

3.3.1.1 YMPÄRISTÖ JA TILA

Pasilan konepaja-alue sijaitsee Alppiharjun ja Valtilan kaupunginosien välisessä laaksossa, Teollisuuskadun ja Aleksis Kiven kadun välissä. Alue on rakennusmassoin, muurein ja aidoin suljettu ympäristöstään omaksi kokonaisuudekseen, mutta kulku alueelle on mahdollista useasta kohdasta. Alue rajautuu luoteispuolella Traverssikuja-katuun, jonka

PASILAN KONEPAJA-ALUE

1. MAALAAMO, 1909, B. GRANHOLM
2. KOKOONPANOHALLI, 1900, B. GRANHOLM
3. RUOKALA, 1919, A. ÅBERG & B. GRANHOLM & T. HELLSTRÖM
4. KONTTORI, 1899, B. GRANHOLM
5. VOIMALA, 1900, B. GRANHOLM
6. PAJA, 1900, B. GRANHOLM
7. POLTTOLEIKKAAMO, 1957
8. ALUSKEHYSOSASTO, 1919, J. STOLPE & A. ÅBERG

toisella puolella vanhan konepajan käytössä olleita alueita on jo 2000–10-luvulla muutettu asuinkäyttöön. Aidan takana koillisessa vilkkaan Teollisuuskadun estevaikutus tuntuu vahvana.

Alueen luoteisosa on kokoonpano- ja maalaamohallien ja niihin kytkettyjen uudempien 1970-luvun hallien valtaama, kun taas toinen puoli alueesta on avoimempi ja siellä on vanhasta rakennuskannasta jäljellä voimala- paja- ja aluskehysosastorakennukset. Aleksis Kiven kadun laidalla kulkee lähes yhtenäinen rakennusmassa, jonka osana ovat konepajan vanhaan rakennuskantaan kuuluvat konttori- ja ruokalarakennus. Sturenkadun puolelle on viime vuosina noussut toimistotalomassa.

Vaikka Konepajan alue on ympäristöltään melko suljettu, on alueella valoisaa ja avointa. Rakennukset sijoittuvat alueelle vaihtelevasti, joten niiden väleihin syntyy erilaisia tiloja. Maalaamo- ja kokoonpanohallien väliin jää kapeahko kolmelta sivulta suljettu lounaaseen aukeava intiimi piha, kun taas kokoonpanohallin toisella puolella aukeaa laajempi kenttä, jossa rakennukset on sijoitettu yksitellen. Rakennukset ovat kookkaita, ja niiden väliinkin on jätetty reilusti tilaa.

Alue on osittain sora- ja osittain asfalttipintainen ja täysin tasainen. Asfalttiin uponneita vanhoja raiteita kulkee rakennuksesta toiseen. Teollisuuskadun laidalla on 1935 rakennetun varastorakennuksen jäljelle jääneet noin puolimetriset betoniset perustukset. Alueelle on jäänyt pari yksittäistä puuta, aluskeh-

osastorakennuksen ja viereisen polttoleikkaamon väliin on istutettu nuori koivurivi, konttori- ja ruokalarakennusten välissä on muutama vanha puu ja Teollisuuskadun laidalla on vielä muutama. Alue on pääosin rajattu rakennusmassoin, mutta Teollisuuskadun laita on aidattu.

Vanhasta teollisuusalueesta kertovat useat alueelle jääneet tekniset rakenteet. Useiden rakennusten välillä kulkee ilmajohtoja noin viiden metrin korkeudella teräspilareille nostettuna tai pelkästään vahvan kahden rakennuksen seiniin kytketyn teräsristikokehikon varassa. Alueelle on jätetty erilaisia vajoja, pieniä ja suuria katoksia, rakennuksiin lippamaisesti tehtyjä valaisinkehikoita ja vaunujen rakentamisessa käytettyjen nostimien palkkirakenteita, jotka kertovat menneestä käytöstä.

*Kuva 12 ylinnä oikealla:
1935 rakennetun varastorakennuksen
jäljelle jääneet perustukset*

*Kuva 13 yllä:
Polttoleikkaamon katos*

*Kuva 14 vasemmalla:
Ilmajohtoja maalaamon ja kokoonpanohallin välillä*

3.3.1.2 RAKENNUKSET

Pasilan konepaja-alue sijaitsee Alppiharjun ja Valtilan kaupunginosien välisessä laaksossa, Teollisuuskadun ja Aleksis Kiven kadun välissä. Alue on rakennusmassoin, muurein ja aidoin suljettu ympäristöstään omaksi kokonaisuudekseen, mutta kulku alueelle on mahdollista useasta kohdasta. Alue rajautuu luoteispuolella Traverssikuja-katuun, jonka toisella puolella vanhan konepajan käytössä olleita alueita on jo 2000–10-luvulla muutettu asuinkäyttöön. Aidan takana koillisessa vilkkaan Teollisuuskadun estevaikutus tuntuu vahvana.

Alueen luoteisosa on kokoonpano- ja maalaamohallien ja niihin kytkettyjen uudempien 1970-luvun hallien valtaama, kun taas toinen puoli alueesta on avoimempi ja siellä on vanhasta rakennuskannasta jäljellä voimala- paja- ja aluskehysosastorakennukset. Aleksis Kiven kadun laidalla kulkee lähes yhtenäinen rakennusmassa, jonka osana ovat konepajan vanhaan rakennuskantaan kuuluvat konttori- ja ruokalarakennus. Sturenkadun puolelle on viime vuosina noussut toimistotalomassa.

Vaikka Konepajan alue on ympäristöltään melko suljettu, on alueella valoisaa ja avointa. Rakennukset sijoittuvat alueelle vaihtelevasti, joten niiden väleihin syntyy erilaisia tiloja. Maalaamo- ja kokoonpanohallien väliin jää kapeahko kolmelta sivulta suljettu lounaaseen aukeava intiimi piha, kun taas kokoonpanohallin toisella puolella aukeaa laajempi kenttä, jossa rakennukset on sijoitettu yksitellen. Rakennukset ovat kookkaita, ja niiden väliinkin on jätetty reilusti tilaa.

*Kuva 15 ylhäällä:
Näkymä Teollisuuskadulta Konepajan alueelle*

*Kuva 16 keskellä:
Näkymä maalaamosta Traverssikujalle*

*Kuva 17 alhaalla:
Näkymä voimalalta luoteeseen*

Kuva 18 yllä:
Näkymä polttoleikkaamolta pajalle

Kuva 19 oikealla:
Paja Teollisuuskadulta

Kuva 20 keskellä oikealla:
Maalaamon julkisivu

Kuva 21 alhaalla oikealla:
Aluskehysosaston ja polttoleikkaamon välinen tila

Alue on osittain sora- ja osittain asfalttipintainen ja täysin tasainen. Asfalttiin uponneita vanhoja raiteita kulkee rakennuksesta toiseen. Teollisuuskadun laidalla on 1935 rakennetun varastorakennuksen jäljelle jääneet noin puolimetriset betoniset perustukset. Alueelle on jäänyt pari yksittäistä puuta, aluskehysosastorakennuksen ja viereisen polttoleikkaamon väliin on istutettu nuori koivurivi, konttori- ja ruokalarakennusten välissä on muutama vanha puu ja Teollisuuskadun laidalla on vielä muutama. Alue on pääosin rajattu rakennusmassoin, mutta Teollisuuskadun laita on aidattu.

Vanhasta teollisuusalueesta kertovat useat alueelle jääneet tekniset rakenteet. Useiden rakennusten välillä kulkee ilmajohtoja noin viiden metrin korkeudella teräspilareille nostettuna tai pelkästään vahvan kahden rakennuksen seiniin kytketyn teräsristikkokehikon varassa. Alueelle on jätetty erilaisia vajoja, pieniä ja suuria katoksia, rakennuksiin lippamaisesti tehtyjä valaisinkehikoita ja vaunujen rakentamisessa käytettyjen nostimien palkkirakenteita, jotka kertovat menneestä käytöstä.

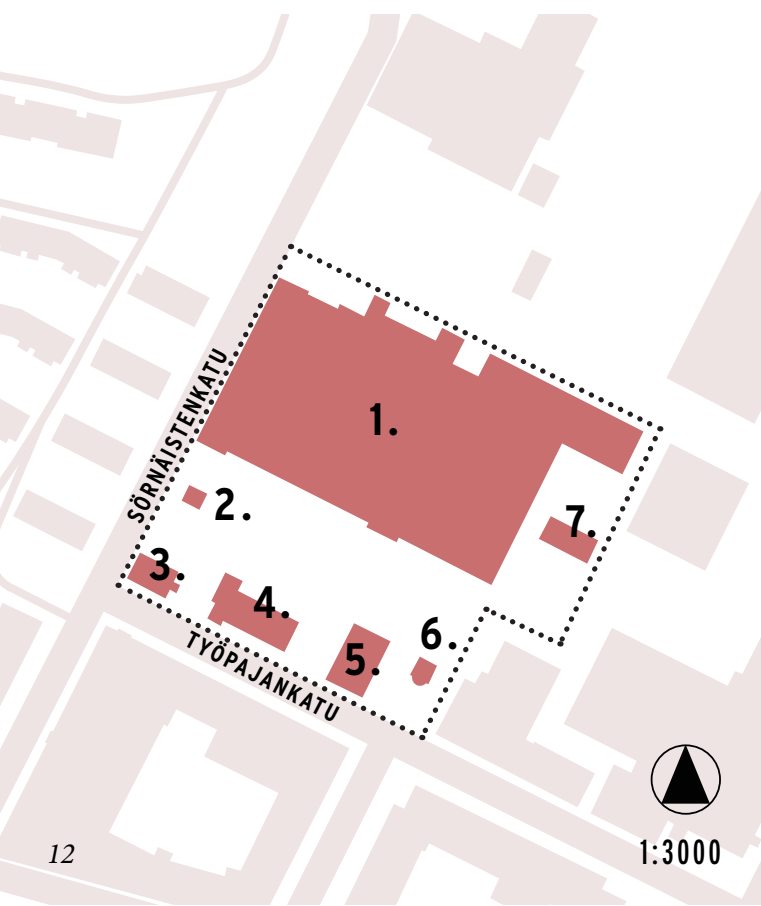
3.3.2 TEURASTAMON ALUE

Tukkutorin yritysalueen vanha osa tunnetaan nykyisin Teurastamona. Hakkaraisen (1996, s.62) mukaan Helsingin kaupunki varasi kunnalliselle teurastamolle neljä korttelia jo vuonna 1907. Tutkija Henrik Wagerin (2009, s. 148–151) mukaan teurastamosta tehtiin useita suunnitelmia, mutta tutkija Lauri Putkonen (1996, s.177–178) toteaa teknisesti ja hygieenisesti erittäin modernin teurastamon oheisrakennuksineen valmistuneen vasta 1933 arkkitehti Bertel Liljequistin suunnittelemana. Teurastustoiminta päättyi 1980-luvulla, jonka jälkeen aluetta kehitettiin elintarvikekukukeskuksena. Helsingin kaupungin omistamaa kiinteistöä ja rakennuksia alettiin kehittää 2010-luvulla, ja Teurastamon nettisivuilla (Teurastamon nettisivut – Mikä Teurastamo?) kerrotaan Teurastamon uuden ajan alkaneen, kun alue avattiin kaupunkilaisille ja uudelle yritystoiminnalle 2012. Nykyään alue vaikuttaa olevan tunnettu tapahtumapaikkana ja varsinkin ruokakulttuuristaan, sillä Teurastamon vanhoissa rakennuksissa on runsaasti ravintoloita ja elintarvikeyrityksiä.

3.3.2.1 YMPÄRISTÖ JA TILA

Teurastamo sijaitsee kaupunkirakenteen keskellä Hermannin kaupunginosassa, Kalasataman kupeessa. Teurastamon alue on koilliskulmalta yhteydessä Tukkutorin muuhun alueeseen, kaakkoiskulmalta porttirakennuksen kohdalta ja lounaiskulmalta pannuhuoneen kohdalta Työpajankadulle ja luoteiskulmalta portaita pitkin Sörnäistenkadulle. Teurastamon alueelle näkyy Työpajankadun toimitilakerrostaloja, Sörnäistenkadun asuinkerrostaloja, ja Tukkutorin toimitilarakennuksia. Alue on melko suljettu ja selkeä kokonaisuus, sillä aidoilla yhdistetyt rakennukset Työpajankadun ja Sörnäistenkadun puolilla ja teurastamo- ja jäähdytysrakennuksen pitkä julkisivu pohjoispuolella rajaavat sisäänsä yhtenäisen pitkän pihapiirin, jonka keskellä on valoisa puistikko.

Rakennusten rajaaman pitkän pihan muotoon tuo vaihtelevuutta hallintorakennuksen ja konekeskuksen välinen sivupuistikko ja alueen koilliskulmalla avautuva kanateurastamon aukio. Suljetusta rakenteesta huolimatta alue on tilana melko avara ja valoisa, sillä pihan leveys suhteessa rakennusten korkeuteen on suuri. Alueella on jonkin verran kasvillisuutta kolmessa pienessä puistikossa, pyöreällä oleskelunurmella ja Sörnäistenkadun laidalla. Pihapiiri on tasainen ja pinnoitettu asfaltilla pois lukien puistikot.

TEURASTAMON ALUE

1. TEURASTAMO JA JÄÄHDYTYS, 1933, B. LILJEQUIST
2. VARASTORAKENNUS, 1942
3. PANNUHUONE, 1933, B. LILJEQUIST
4. KONEKESKUS, 1933, B. LILJEQUIST
5. HALLINTORAKENNUS, 1933, B. LILJEQUIST
6. PORTTIRAKENNUS, 1933, B. LILJEQUIST
7. KANATEURASTAMO, 1937, G. TAUCHER

Rakennusten lisäksi kiinteitä rakenteita alueella ovat katuja reunustavat aidat, jotka osittain eristävät ja suojaavat aluetta ympäristöltään. Pihapiirissä kiinteinä rakenteina erottuvat Sörnäistenkadun varren pieni, betoninen, värikkäästi maalattu huonokuntoinen varastorakennus, pannuhuoneen uutta käyttöä palveleva kaksitasoinen terassi- ja portaikkorakennelma, pannuhuoneen piipun turvaverkkokaulus rakennuksen harjan korkeudella, valetut portaikot ja lastauslaiturit rakennusten seinustoilla ja sirot valaisinpylväät pihan keskellä. Tämän lisäksi pihalla tuntuu olevan paljon isohkoa puolikiinteätä rakennetta kuten ravintoloiden matalia terasseja, esiintymislava, grillikatos, myyntikojuja ja kontteja ja pienempiä asioita kuten ajoneuvoja, penkkejä, pöytäryhmiä,

roskalaatikkoja, rullakkoja, kuormalavoja, ilmoitustauluja, istutuslaatikkoja ja ilmaan viritettyjä valaisinsarjoja. Nämä eivät kuitenkaan kuulu alueen tarkasteluun väliaikaisuutensa vuoksi, sillä niillä ei ole pysyvää vaikutusta alueen tunnelmaan.

*Kuva 22 vasemmalla ylhäällä:
Teurastamo- ja jäähdytysrakennuksen edustaa*

*Kuva 23 oikealla ylhäällä:
Puistikko alueen keskellä, taustalla pannuhuone*

*Kuva 24 alla:
Alueen rakennukset rajaavat keskellensä valoisan puistikon
Oikealla konekeskus jäähdytystorneineen,
taustalla Työpajankatu*

3.3.2.2 RAKENNUKSET

Lähes kaikki Teurastamon kokonaisuuden rakennukset ovat arkkitehti Bertel Liljequistin suunnittele-
mia ja vuonna 1933 valmistuneita. Massoitteeltaan
porttirakennus, hallintorakennus ja kanateurasta-
mo ovat yksinkertaisia kappaleita, konekeskus ja
pannuhuone hieman monitahoisempia osien ko-
konaisuuksia, mutta varsinaisesta teurastamo- ja
jäähdytysrakennuksesta ei saa kunnollista käsitystä,
sillä laajasta rakennuksesta pihalle näkyy vain pitkä
yhtenäinen julkisivu. Rakennukset ovat vaihtelevan

kokoisia mutta matalia, 1–2 kerroksisia. Korkealle
kohoavat ainoastaan konekeskuksen jäähdytystor-
ni ja pannuhuoneen piippu, joiden varjot lankeavat
aukiolle iltapäivällä. Linjakkaat rakennukset ovat
arkkitehtuuriltaan 1930-luvun tapaan moderneja ja
niillä on yhtenäinen julkisivumateriaali, punatiili.
Rakennusten iästä johtuen julkisivujen pinnat ovat
vaihtelevan kuluneita ja pinttyneitä. Edustavimpien
rakennusten, eli porttirakennuksen, hallintoraken-
nuksen ja teurastamo- ja jäähdytysrakennuksen jul-
kisivut ovat rytmiltään selkeitä ja niissä on hillittyä
koristeellisuutta tiililadonnassa, ikkunoiden pielissä
ja sisäänkäynneissä. Teurastamorakennuksen mel-
kein koko julkisivun mittainen vaalea lippa koros-
taa rakennuksen pituutta. Teknisissä rakennuksissa,
konekeskuksessa ja pannuhuonerakennuksessa, jul-
kisivut ovat käytännöllisistä syistä sekavampia las-
tauslaitureineen ja -ovineen, ilmastointilaitteineen ja
suojarakennelmineen.

Kuva 25 ylinnä:

Teurastamon porttirakennus Työpajankadun suunnalta,
vasemmalla hallintorakennus.

Kuva 26 oikealla ja kuva 27 alla:

Kanateurastamo sekä rakennuksessa toimivan ravintolan
terassia ja istutuksia

Kuva 28 yllä:
Teurastamo- ja jäähdytysrakennus aukiolta nähtynä

Putkonen (1996, s. 178–179) määrittelee teurastamon rakennuksista arkkitehtonisesti arvokkaiksi porttirakennuksen, hallintorakennuksen, konekeskuksen, pannuhuoneen ja teurastamo- ja jäähdytysrakennuksen, minkä lisäksi kolme viimeistä ovat Putkosen mukaan myös teollisuushistoriallisesti arvokkaita. Kokonaisuuteen kuuluu myös arkkitehti Gunnar Taucherin suunnittelema kanateurastamo vuodelta 1937. Rakennukset ovat nykyisin toimitila- ja palvelukäytössä ja ne ovat kaikki Helsingin kaupungin omistuksessa. Tarkastelualueena kandidaatin työssä on näiden rakennusten rajaama alue.

Kuva 29 oikealla ylhäällä:
Istutuslaatikoita sekä koristevaloja Teurastamorakennuksen
kulmalla, taustalla kanateurastamo

Kuva 30 oikealla keskellä:
Kanateurastamon ja teurastamo -ja jäähdytysrakennuksen
välinen kuja pohjoisesta

Kuva 31 oikealla alhaalla:
Katutaidetta Sörnäistenkadun laidalla

3.3.3 SUVILAHDEN VOIMALAITOSALUE

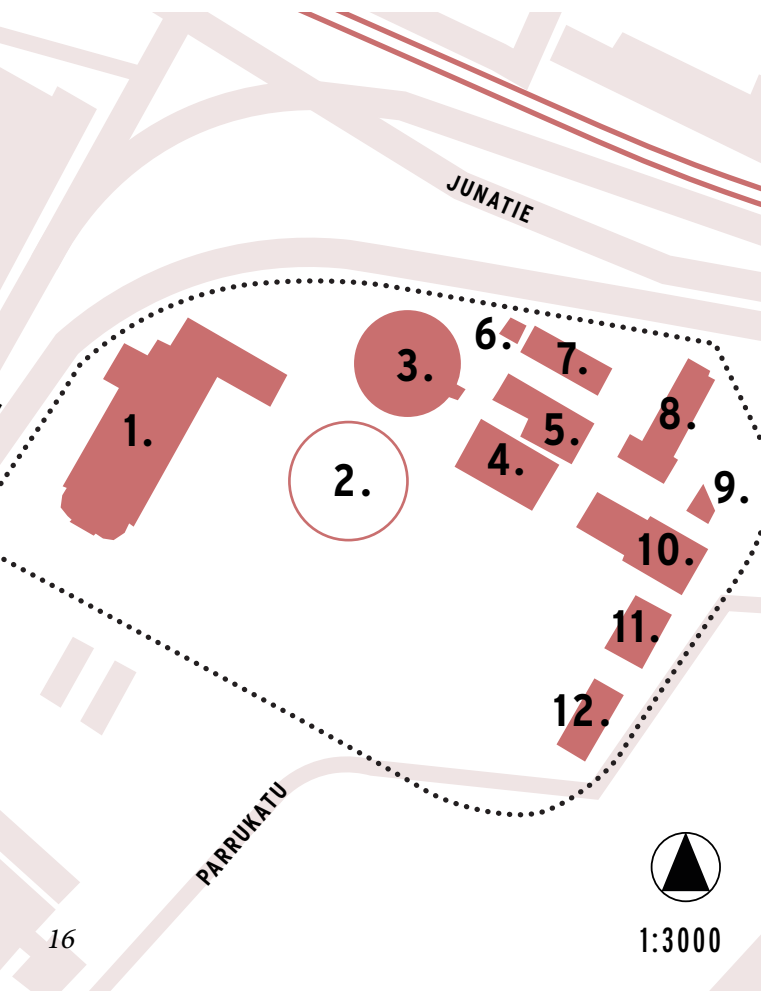
Helsingin kaasuvalaistusyhtiö perustettiin 1860, ja valokaasun eli tuotantolaitosten ja katujen valaisukaasun tuotanto alkoi samana vuonna nykyisen Postitalon paikalla. Kaasulaitos siirtyi kaupungin hallintaan 1900, ja uuden kunnallisen kaasulaitoksen rakentamisesta päätettiin 1907. (Putkonen 1996, s. 146). Suvilahteen rakennettiin 1908–1910 sekä kaupungin sähkölaitoksen höyryvoima-asema että kaasulaitoksen tuotantorakennukset (Hakkarainen 1996, s. 63).

Vuosikymmenten kuluessa rakennukset saivat lisäosia ja alue täyttyi myös uusista rakennuksista, säiliöistä ja laitteistoista. Voimalaitoksen toiminta jatkui vuoteen 1976 ja kaasulaitoksen vuoteen 1994. Vuonna 2008 Suvilahti siirtyi KOY Kaapelitalon hallintaan tarkoituksena muuttaa alueesta kulttuurikeskittymä. Suvilahden voimalaitosalue on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Museoviraston RKY-sivut: Suvilahden voimalaitosalue).

Kuvat 32 ja 33:
Voimalaitoksen kenttää etelästä

Kuva 34:
Pannuhuoneen ja ruokalan väliset portaat 2000-luvulta

SUVILAHDEN VOIMALAITOSALUE

1. SÄHKÖVOIMALAITOS, 1909, S.A. LINDOVIST
2. KAASUSÄILIÖ, 1930, K.J. AHLKOG
3. KAASUSÄILIÖ, 1910, S.A. LINDOVIST
4. PUHDISTAMO, 1910, S.A. LINDOVIST
5. MITTARIHUONE, 1910, S.A. LINDOVIST
6. BENTSOLIVARASTO, 1929
7. MAKASIINI, 1911, S.A. LINDOVIST
8. KONTTORI, 1910, S.A. LINDOVIST
9. PORTTIRAKENNUS, 1910, S.A. LINDOVIST
10. KOJEHUONE, 1910, S.A. LINDOVIST
11. PANNUHUONE, 1910, S.A. LINDOVIST
12. RUOKALA, 1939, G. TAUCHER

3.3.3.1 YMPÄRISTÖ JA TILA

Suvilahden voimalaitosalue sijaitsee Sörnäisten kaupunginosassa, Kalasataman kupeessa, noin 300 metrin päässä Teurastamolta Junatien toisella puolen. Suvilahden maamerkkejä ovat Sörnäisten rantatien varressa sijaitseva sähkövoimalaitos korkeine piippuineen ja sen takana olevat suuret kaasukellot, toinen keltavalkoinen ja teräsbetoninen, toinen tummanpuhuva ja teräsheikkoinen. Kaasulaitoksen rakennukset jatkuvat kaasukellojen itäpuolella yhtenäisenä rakennusryhmänä. Alueen rakennukset kiertävät lännestä pohjoisen kautta itään kehämaisesti alueen keskelle jäävää avaraa kenttää, joka aukeaa etelään kohti Hanasaaren nykyisin käytössä olevaa voimalaitosta. Kaasulaitoksen rakennusten väleissä kulkevat kapeat kujat tarjoavat vaihtelua kentän tilalle ja valolle.

Alueen itäpuolella näkyy naapurissa oleva pieni skeittipuisto ja rakentumassa oleva Kalasataman kaupunginosa, eteläpuolella kohoa Hanasaaren voimalaitosalue, ja muilta puolin aluetta ympäröivät vilkkaat liikenneväylät, lännessä Sörnäisten rantatie toimistotaloineen ja pohjoisessa noin seitsemän metriä aluetta korkeammalla kulkeva Junatie. Maasto nousee muutaman metrin Junatien ja Kalasataman puolella kaasulaitoksen rakennusten takana, missä on pari pientä puistikkoa nurmialueineen ja puineen, mutta muuten alue on pääosin tasainen ja asfaltoitu. Keskelle kenttää on kuitenkin jätetty betoninen nestekaasusäiliöiden perustuslaatta (Arkkittehtitoimisto Freese Oy 2011, s.9). Tarkastelualueen

Kuvat 35-38 yllä:
Suvilahden voimalaitosalueen rakennusryhmän välisiä tiloja

Kuva 39:
Konttorirakennuksen puistikko

Kuva 40:
Näkymä kojehuoneelta etelään,
kohti Hanasaaren voimalaitosta

ulkopuolella etelässä on pieni puistokaistale skeittipuiston jatkeena ja Sörnäisten rantatietä reunustaa puurivi. Meri on vain muutaman sadan metrin päässä, mutta se ei alueelle näy.

Alueella on useita huomattavia rakenteita rakennusten lisäksi. Kentällä on kaksi korkeata valonheittinmastoa, joilla voimalaitoksen laaja kenttä oli käytännöllistä valaista. Kentän laidalla pannuhuoneelta kohti puhdistamo teräsristikkotolppien päällä 5 metrin korkeudella kulkee ilmajohtoja, jotka muistuttavat kaasutehtaan rakennuksia yhdistäneistä putkistoista. Aluetta reunustaa pohjoispuolella graniittimuuri. Itä laidalla kojehuoneen, pannuhuoneen ja ruokalan väleissä olevat portaat ovat peräisin 2000-luvulta. (Arktsto Freese Oy 2011, s.9.) Kojehuoneen ja pannuhuoneen välisten portaiden läpi nouseva kojehuoneen vanha ilmanottoputki on jätetty paikoilleen. Voimalaitoksen piippujen juurilla olevat turvaverkkokaulukset kertovat piippujen iästä, vaikkakin ne on peruskorjattu 1990-luvulla (Putkonen 1996, s. 150). Lisäksi rakennusten oville johtaa erilaisia valettuja tai kivistä rakennettuja portaita ja luiskia kaiteineen, ja itä- ja pohjoislaidan korkeuserojen aiheuttamat kujien luiskaukset ja tukimuurit tuovat vaihtelua.

3.3.3.2 RAKENNUKSET

Suvilahden rakennuskanta koostuu sähkö- ja kaasulaitosten 12 rakennuksesta. Pääosan alueella olevista rakennuksista on suunnitellut arkkitehti Selim A. Lindqvist apunaan insinööri Jalmar Castrén. Heidän suunnittelemaansa rakennuksia ovat 1908–10 rakennetut Sörnäisten rantatien varren suuri sähkövoimalaitos korkeine piippuineen, suuri kupolikattoinen rautabetonikuorinen kaasukello alueen perällä, alueen keskellä aukion laidalla sijaitseva puhdistamo, puhdistamon takana samassa yhtenäisessä rakennusryhmässä sijaitsevat mittarihuone, makasiini ja konttori, porttirakennus Kalasataman puoleisella

kulmalla, jossa ennen kulki Pääskylänkatu rautatien varressa ja kojehuone ja pannuhuone alueen itälaidalla. (Arkkitehtitoimisto Schulman Oy 2009, s.11–12.) Rakennukset päätettiin rakentaa rautabetonista, ja niitä pidetään suomalaisen betoniarkkitehtuurin merkittävimpinä pioneiritöinä. (Hakkarainen 1996, s. 63). Nykyiseen rakennuskantaan kuuluvat myös pieni 1929 rakennettu bentsolivarastorakennus (Arktsto Schulman Oy 2009, s. 33), K.J. Ahlskogin suunnittelema 1930 rakennettu toinen kaasukello, josta on jäljellä enää pelkkä teräskehikko ja alueen lounaiskulmalla sijaitseva ruokala, jonka piirsi arkkitehti Gunnar Taucher 1938. Rakennuksiin on tehty lukuisia laajennuksia vuosikymmenten saatossa, mutta alueen yhtenäinen arkkitehtoninen ilme on säilynyt kiitettävästi. (Putkonen 1996, s.146–150). Voimalaitosrakennusten rautabetoniset rakenneratkaisut kuten kaarevat kattorakenteet herättivät huomiota valmistuttuaan, mutta rakennusten arkkitehtoninen arvo huomattiin vasta myöhemmin. (Hakkarainen 1996, s.80–82.) Putkonen pitää sähkövoimalaa Suomen ensimmäisenä teräsbetonirakennuksena, jossa rakenne esitetään arkkitehtuurissa peittelemättä (Putkonen 1996, s. 150).

Suvilahden rakennusryhmän tärkein ominaisuus on sen korkealaatuinen ja yhtenäinen, useita laajennuksia ja muutostöitäkin kestänyt arkkitehtuuri, joka on Selim A. Lindqvistin tyyliltään rationaalista jugendia olevaa käsialaa. Kattojen loivat kaaret ja julkisivuissa vuorottelevat sileät pinnat, vahvat pilasterit ja pieniruutuiset ikkunat määrittelevät Suvilahden rakennuskantaa. (Arktsto Freese Oy 2011, s. 15.)

Alueen rakennukset tuntuvat juhlavilta yhtenäisen arkkitehtuurinsa ja rakenteiden voimakkaiden muotojen takia. Julkisivujen heikko kunto tarjoaa kuitenkin rosoisuutta vastapainoksi. Lisäksi naapurin skeittipuistoa lähimpänä olevan ruokalan julkisivu maantasokerroksessa on maalattu täyteen graffiteja. Kaasulaitoksen vanhin rakennusryhmä yhdessä sähkövoimalaitoksen kanssa kuuluvat Suomen betoniarkkitehtuurin huomattavimpiin pioneiritöihin. Rakennukset muodostavat teollisuushistoriallisesti, rakennushistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaan kokonaisuuden, jolla on merkittävä asema Sörnäisten alueen kaupunkikuvassa. (Putkonen 1996, s. 149.)

*Kuva 41 ylhäällä:
Näkymä kojehuoneen ja porttirakennuksen välistä,
kohti huputettua kaasusäiliötä*

*Kuva 42 keskellä:
Skeittipuisto naapurissa*

*Kuva 43 alla:
Sähkövoimalaitoksen julkisivu*

4. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tässä luvussa on esitelty alueiden tarkastelusta tehty alueiden ominaisuuksien merkittävyyttä kuvaava taulukko. Lisäksi on etsitty taulukosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia alueiden välillä, ja pohdittu niiden merkitystä alueiden tunnelmaan.

4.1 KOONTI ALUEIDEN MERKITTÄVISTÄ FYYSISISTÄ OMINAISUUKSISTA

Alla oleva taulukko on koottu edellisen luvun tarkasteluissa löytyneistä fyysisistä ominaisuuksista. Jokaiselle fyysiselle ominaisuudelle on määritetty arvo perustuen siihen, kuinka merkittävä kyseinen ominaisuus vaikuttaa alueella olevan. Arvo ei siis kuvaa tunnelmallisuuden määrää. Arvojen määrittämisessä on pyritty huomioimaan sekä alueista tehdyt selvitykset että omat havainnot.

		KONEPAJA	TEURASTAMO	SUVILAHTI
YMPÄRISTÖ JA TILA	SIJAINTI KAUPUNKIRAKENTEESSA			
	YHTEYS YMPÄRISTÖÖN			
	ALUEEN HAHMOTETTAVUUS			
	TILOJEN MONIPUOLISUUS			
	MITTAKAAVA			
	VALOISUUS			
	MAANPINNAN MUODOT JA MATERIAALIT			
	KASVILLISUUS, LUONTO			
	ALUEELLA OLEVAT RAKENTEET			
	MUURIT JA AIDAT			
RAKENNUKSET	MASSOITTELUN RIKKAUS			
	ARKKITEHTUURIN MERKITTÄVYYS JA TYYLIN YHTENÄISYYS			
	JULKISIVU JA MATERIAALIT			
	KUNTO			

Taulukossa punainen tarkoittaa ominaisuuden olevan alueella hyvin merkittävä, vaaleanpunainen kohtalaisen merkittävä ja valkoinen ei merkittävä.

4.1.1 YMPÄRISTÖ JA TILA

Pasilan Konepajan, Teurastamon ja Suvilahden voimalaitoksen ympäristö ja alueiden tilat ovat keskenään varsin erilaisia. Konepajan ja Teurastamon sijainti kaupunkirakenteessa on huomattavasti parempi kuin Suvilahden. Niistä kulkeminen ympäristöön on myös helpompaa, sillä niistä on useita uloskäyntejä eri suuntiin. Suvilahdesta pääsee poistumaan ainoastaan Sörnäisten rantatietelle tai Kalasataman suuntaan.

Teurastamon alue on helpoin hahmottaa, sillä se on pieni ja melkein kaikki alueen osat voi nähdä alueen keskeltä. Konepajan kokoonpanohalli on niin suuri, että sen takana olevaa maalaamohallia ei voi nähdä. Suvilahti vaikuttaa ensisilmäyksellä selkeältä, mutta aukion laidalla olevien Puhdistamon ja Kojehuoneen takana olevia rakennuksia ja pinnanmuotoja ei näy. Kuitenkin samasta syystä Konepajan ja Suvilahden tilat ovat Teurastamoa huomattavasti monipuolisempia, kun rakennusten väleistä löytyy uusia ympäristöjä. Mittakaavaltaan Teurastamo on kokonaisuutena ihmisläheisin, Konepajalla mikään rakennus tai tila ei tunnu erityisen suurelta ja Suvilahdessa on sekä suuri kenttä, voimalaitos ja kaasukellot että pienempiä rakennuksia ja kapeita kujia. Konepaja on kaikista alueista valoisin, vaikka alueella onkin rakennusten välisiä tiloja. Teurastamon sijainti mäen juurella, naapurin toimistotalot ja alueen kapeus tekee siitä muita alueita varjoisamman. Suvilahdessa kenttä on tietysti hyvin valoisa, mutta rakennusten väleissä riittää varjoa. Kaikki alueet ovat hyvin tasaisia ja pääosin asfaltoituja, mutta monipuolisin on Suvilahti pinnanmuotoineen ja vaihtelevine maanpinnan materiaaleineen. Konepajalla on myös vaihtelevia materiaaleja, kuten asfalttia ja jopa junaraiteita, kun taas Teurastamo on puistikoita lukuun ottamatta asfaltoitu. Yksikään tarkastelualueista ei ole kovin vihreä. Konepajalla ei juuri ole kasvillisuutta sattumanvaraisten puiden lisäksi, mutta Teurastamolla ja Suvilahdessa on muutama pieni puistikko. Alueilla olevat rakenteet ovat merkittävisiä rooleissa. Suvilahdessa ja Konepajalla on useita

*Kuva 44 ylhäällä:
Pasilan Konepajan maalaamon ja kokoonpanohallin
välinen tila*

*Kuva 45 keskellä:
Työpajankatu Teurastamon sisäänkäynnin kohdalla,
keskellä hallintorakennus*

*Kuva 46 alhaalla:
Suvilahden voimalaitosalueen kenttä*

4.2 POHDINTAA VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN FYYSISTEN OMINAISUUKSIEN VAIKUTUKSESTA TUNNELMAAN

vanhasta teollisuuskäytöstä kertovia rakenteita, kuten huomiota herättäviä ilmajohtoja. Teurastamolla ei lastauslaitureiden lisäksi ole juuri muita huomattavia rakenteita kuin pannuhuoneen turvaverkko-kaulus. Sellaiset ovat myös Suvilahden voimalan piipuissa. Konepajan ja Teurastamon alueet tuntuvat ympäristöltään suljetuilta, mutta se ei lopulta johdu niinkään aidoista ja muureista vaan rakennusmassojen sijoittamisesta alueiden laidoille. Muureilla ja aidoilla on jonkin verran merkitystä Teurastamolla ja Suvilahdessa.

4.1.2 RAKENNUKSET

Tarkastelualueiden rakennuskannatkin eroavat toisistaan. Yksittäisten rakennusten massoittelu on rikkaimmillaan Pasilan Konepajalla, vaikka rakennukset ovatkin kappaleina melko yksinkertaisia. Niiden monipuoliset kattomuodot näkyvät myös julkisivun runsautena kuten näkyvät myös voimakkaat ulkonevat tukipilarit. Teurastamollakin rakennuksissa nähtävillä muotoja, kuten Porttirakennuksen pyöreä katujulkisivu ja Teurastamo- ja jäähdytysrakennuksen lippa ja sisäänkäynnit. Suvilahden rakennukset sähkövoimalaitosta lukuun ottamatta ovat yksinkertaisia kappaleita, joissa muotoa on lähinnä kaarevissa katoissa. Rakennusten arkkitehtuuri on arvokasta kaikilla alueilla. Konepajan ja Suvilahden rakennuskannat monesta eri käyttötarkoituksesta huolimatta ovat tyyliltään yhteneväisempiä kuin Teurastamolla. Eniten vaikutusta rakennusten julkisivuilla tuntuu olevat Konepajalla niiden rikkauden takia. Suvilahdessa ja Teurastamolla julkisivut tuntuvat olevat maltillisempia. Rakennusten kunto on parhaimmillaan Teurastamolla, josta kielii myös nykyinen aktiivinen käyttö. Konepajalla rakennusten kunto vaikuttaa pääosin olevan hyvä, mutta Suvilahdessa melkein kaikkien rakennusten julkisivut ovat heikossa kunnossa.

Tässä kandidaatintyössä on tutkittu tarkastelualueiden, Pasilan Konepajan, Teurastamon ja Suvilahden voimalaitosalueen fyysisiä ominaisuuksia ja pyritty löytämään niistä alueiden olemuksille merkittävimmät. Alueiden tulevaisuutta ajatellen on tärkeää selvittää, mitä näistä ominaisuuksista on tärkeää vaalia, jotta vanhan teollisuusalueen tunnelma säilyisi. Osa löydettyistä tärkeistä ominaisuuksista voi vaikuttaa suoraan alueen tunnelmaan. Alueen tunnelmallisuuden kokemuksen ja alueen olemukselle merkittävien fyysisten ominaisuuksien väliltä voi kuitenkin olla vaikeata löytää suoraa yhteyttä.

Korrelaation olemassaoloa voi lähteä selvittämään muistelemalla alueita. Esimerkiksi Teurastamon alue tuntuu tunnelmalliselta, sillä sinne saapuessa tuntee astuvansa pois kaupungista suljettuun ja mittakaavaltaan intiimiin ja helposti hahmotettavaan vehreään vanhaan pihaan. Edellä esiteltyä taulukkoa tarkasteltaessa voi huomata, että se tukee Teurastamosta saatavia intuitiivisia tunteita melko hyvin, eli Teurastamon olemukselle merkittäviä fyysisiä ominaisuuksia voinee myös pitää tunnelmaa luovina. Eri alueilla tunnelma syntyy eri fyysisistä ominaisuuksista. Teurastamolla ei ole sijaintinsa, ympäristönsä ja mittakaavansa takia samanlaista mahdollisuutta auringonpaisteeseen kuin Konepajalla, mutta toisaalta Teurastamon hämäryyttä voi joku pitää tunnelmallisempänä kuin suoraa auringonpaistetta. Konepajalla riittää paahdetta, tuulensuojaa ja rikasta arkkitehtuuria. Alueella voi kierrellä ja löytää vaihtelevasta ympäristöstä monenlaisia paikkoja, joista monella on vieläpä omanlaisensa tunnelma.

Kaikilla vanhoilla teollisuusalueilla voi myös olla yhteisiä tunnelmaa luovia fyysisiä ominaisuuksia. Vanhoilla teollisuusalueilla tietysti vanhat rakennukset ja menneiden aikojen teollisuuskäyttöön liittyvät ra-

kenteet ovat tunnelmallisia, ja niiden säilyttämisestä ja liiallisen muuttamisen välttämisestä tulee huolehtia.

Alueen fyysisten ominaisuuksien yhdistäminen tunnelmaan on usealla tavalla ongelmallista. Tunnelma on abstrakti yksilön kokemus, ja eri ihmiset pitävät erilaisia paikkoja tunnelmallisina. Tunnelmaan vaikuttaa jopa alueen fyysisiä ja pysyviä ominaisuuksia enemmän monet muut asiat. Melkein mistä tahansa paikasta voi saada tunnelmallisen, kun siellä järjestää tapahtuman, jossa tunnelmaa luodaan valaistuksella, koristelulla, musiikilla, kasvillisuudella, tarjoiluilla, väenpaljoudella ja ystävillä. Tällaisista tapahtumista valitut tarkastelualueet ovat tunnettuja. Ehkä alueiden valintaan onkin osittain vaikuttanut niiden maine tunnelmallisten tapahtumien paikkoina.

Alueiden fyysisten ominaisuuksien korrelaatioita tunnelmaan on siis vaikea todentaa. Varsinkin vanhojen teollisuusalueiden olemukselle tärkeillä fyysisillä ominaisuuksilla voi kuitenkin olla yhteys alueella vallitsevaan tunnelmaan, joten niiden säilyttämistä voi pitää tärkeänä. Silti eri yksilöt kokevat alueen eri tavoin, joten alueen tunnelmaa, saati siihen vaikuttavia fyysisiä ominaisuuksia on vaikeata, ellei jopa mahdotonta absoluuttisesti määritellä.

Kuva 47:
Näkymä Pasilan konepaja-alueelta luoteeseen
uudelle asuinalueelle

4.3 HELSINGIN KANTAKAUPUNGIN VANHOJEN TEOLLISUUSALUEIDEN NYKYINEN KÄYTTÖ JA TULEVAISUUS

Helsingin kantakaupungin vanhoilla teollisuusalueilla on erilaisia uusia käyttötarkoituksia. Ajan-kohtaisina esimerkkeinä Arabian ja Telakkarannan teollisuusalueet ovat kokemassa muutoksen. Kanta-kaupungin rajalla Arabianrannassa Arabian tehdas-alue on pitkään ollut tehdas-, oppilaitos-, liiketila- ja museokäytössä. Alueelle on valmisteilla asemakaava, joka mahdollistaisi alueen nykyisiin sekä uusiin rakennuksiin opetus- työpaikka- palvelu-, asumis- ja kauppatilaa, eli aluetta ollaan muuttamassa reilusti palvelukeskittymäksi. (Helsingin kaupunki 2018, Asemakaavan muutoksen nro 12470 selostus).

Hietalahdessa sijaitsevalla Telakkarannan alueella on voimassa asemakaavat vuodelta 2014 ja 2017, jotka mahdollistavat vanhan teollisuusalueen muuttamisen asuin-, kulttuuri-, liike- ja toimitilakäyttöön (Helsingin kaupunki 2014, Helsingin kaupunki 2017). Muutos on suuri, sillä vanhasta teollisuusalueesta jää jäljelle vain suojellut rakennukset, nosturit ja kuivatelakka-allas ja uuden rakentamisen määrä on suuri.

Tässä kandidaatintyössä tarkasteltujen alueiden nykyinen kaavoitustilanne on vaihteleva. Pasilan Konepaja-alueella voimassa olevien vuosien 2012 ja 2014 asemakaavojen mukaan alueen vanhat rakennukset polttoleikkaamoa lukuun ottamatta on suojeltu (Helsingin kaupunki 2012, Helsingin kaupunki

Kuva 48 yllä:
Havainnekuva Arabian tehdasalueen
täydennysrakentamissuunnitelmasta
Verstas Arkkitehdit Oy ja Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy

Kuva 49 alla:
Ihmisiä Konepajan Brunon terassilla
Haettu 13.5.2020 osoitteesta www.hiff.fi

2014). Pasilan konepaja, läheinen SOK:n teollisuuskortteli ja pääradan länsipuolella Pasilassa olevat veturitallit kuuluvat Museoviraston Valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen luetteloon (Museoviraston RKY-sivut: Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit). Alueen kiinteistön omistaa VR-yhtymä Oy, mutta alueen rakennuksilla on useita omistajia (Helsingin kaupungin karttapalvelu). Julkisuudessa kiinteistöyhtiölleen The Train Factory Oy:lle kokoonpanoja maalaushallit hankkineen entisen Yhdysvaltain Suomen suurlähettilään Bruce Oreckin mukaan hän haluaa alueelle ”eräänlaisen ruokaa, tapahtumia ja kulttuuria painottavan start up -henkisen keskittymän” (Helsingin Sanomat 2019). Konepajankin alueelle on siis suunnitteilla uusiokäyttöä.

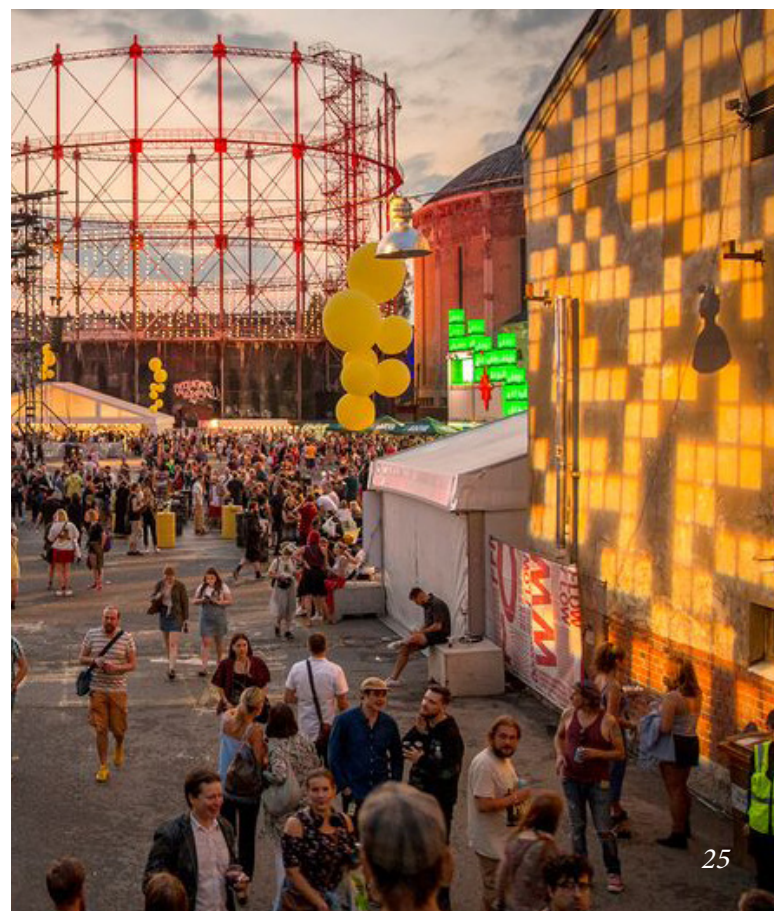
Teurastamolla on vuodelta 2009 voimassa asemakaava, joka sallii uuden tukkutoimintaan liittyvän suurehkon rakennuksen sijoittamisen kanateurastamon paikalle, sillä sitä ole suojeltu. Kaikki Liljequistin vuodelta 1933 säilyneet vanhat teurastamon rakennukset on suojeltu asemakaavalla. Kaavan salliman uuden rakentamisen toteutuessa arvokas alue siis kutistuisi pelkästään teurastamon edustan pihapiiriin. Kaava sallii myös Sörnäistenkadun varren pienen varastorakennuksen paikalle rakennettavan pienehkön rakennuksen, joka vaikuttaisi jäljelle jäävään pihapiiriin. (Helsingin kaupunki 2008.) Helsingin kaupungin omistamaa kiinteistöä ja rakennuksia alettiin kehittää 2010-luvulla, ja Teurastamon nettisivuilla kerrotaan Teurastamon uuden ajan alkaneen, kun alue avattiin kaupunkilaisille ja uudelle yritystoiminnalle 2012. (Teurastamon nettisivut – Mikä Teurastamo?). Nykyään alue vaikuttaa olevan tunnettu tapahtumapaikkana ja varsinkin ruokakulttuuristaan, sillä Teurastamon vanhoissa rakennuksissa on runsaasti ravintoloita ja elintarvikkeittäjiä.

Suvilahdessa on voimassa vuodelta 1956 asemakaava, jossa ei ole mitään mainintaa rakennusten suojelemisesta (Helsingin kaupunki 1956). Suvilahden voimalaitosalue on kuitenkin luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Museoviraston RKY-sivut: Suvilahden voimalaitosalue) ja sen rakennukset on vuonna 2008 voimaan tullessa alueen osayleiskaavassa esitetty

suojeltaviksi (Helsingin kaupunki 2009). Suvilahden rakennukset ovat KOY Kaapelitalon hallinnassa ja niitä ollaan kunnostamassa ja muuttamassa tulevaisuudessa kulttuurikäyttöön (Suvilahti-sivut). Suvilahti on tunnettu kulttuuritoiminnastaan ja tapahtumistaan kuten Flow-festivaalista.

Helsingin kantakaupungin vanhat teollisuusalueet ovat siis suosittuja kehityskohteita. Alueiden fyysisiä ominaisuuksia suojellaan, mutta usein suojelu on keskittynyt vain rakennuksiin. Monilla alueilla uutta rakentamista sallitaan niin paljon, että alue ei enää tunnu vanhalta teollisuusympäristöltä, vaan asuin-, palvelu- tai toimitila-alueelta, jossa uusille pihoille on jäänyt pari vanhaa rakennusta. Suojelukaavoissa ja selvityksissä pitääkin siis käsitellä aluetta kokonaisvaltaisesti, ja suunnitella uusiokäyttö siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän pysyviä muutoksia alueen fyysisiin ominaisuuksiin. Kuten aiempaan on sanottu, tunnelmaan vaikuttaa niin moni muukin asia kuin alueen fyysiset ominaisuudet, että peruuttamattomia muutoksia tärkeisiin fyysisiin ominaisuuksiin ei kannata tehdä.

Kuva 50:
Flow Festival 2018
Berislav Jurišić / YLE

4.4 KANDIDAATINTYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUKSEN JATKO

Tässä kandidaatintyössä selvitettiin, mitkä vanhan teollisuusalueen fyysiset ominaisuudet ovat alueen olemuksen kannalta merkittäviä ja miten ne voisivat olla yhteydessä alueen tunnelmaan. Tarkastelu osoitti, että korrelaatiota alueiden merkittävien fyysisten ominaisuuksien ja alueen tunnelman välillä on vaikea selvittää, mutta myös viitteitä sen olemassaolosta löytyi. Lisäksi pohdittiin Helsingin kantakaupungin vanhojen teollisuusalueiden nykyistä käyttöä ja niiden tulevaisuutta.

Kandidaatintyön aihepiirissä riittää tutkittavaa. Vanhojen teollisuusalueiden tunnelma on abstrakti yksilön kokemus, johon vaikuttaa moni muukin asia kuin alueen merkittävät fyysiset ominaisuudet. Tässä kandidaatintyössä analyysistä rajattiin pois kaikki alueella muuttuvat asiat, kuten alueen käyttö. Myös tunnelma yksilön kokemuksena tuotti haasteita, ja siihen liittyen tämä kandidaatintyö ei tarjoa vastauksia. Kandidaatintyö ei juurikaan esitä vastauksia sille, miten vanhoja teollisuusalueita tulisi kehittää, jotta niiden tunnelma säilyisi. Kandidaatintyö voi toimia pohjana vanhojen teollisuusalueiden tunnelmaan liittyvässä jatkotutkimuksessa. Vanhojen teollisuusalueiden uusiokäyttö linkittyy hyvin läheisesti tämän kandidaatintyön aiheeseen, joten näitä tulisi tutkia yhdessä.

LÄHTEET

1. Hakkarainen, Helena (1996).

Teollisuuden Helsinki, Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 1/95.

2. Hakkarainen, Helena & Putkonen, Lauri (1996)

Inventointiluettelo, Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 1/95, Helsinki 1996.

3. Helsingin kaupunki (2018)

Teollisuuskadun akselin kaavarungon periaatteet

4. Helsingin kaupunki (2018)

Teollisuuskadun akselin kaavarungon periaatteet - Lähtötiedot

5. Helsingin kaupunki (2018)

Helsingin uusi yleiskaava – Kaupunkikaava

6. Teurastamon nettisivut – Mikä Teurastamo?

www.teurastamo.com/mika-teurastamo

7. Wager, Henrik (2009)

Teollisuuden ja yhteiskunnan palveluksessa – Arkkitehti Bertel Liljequist (1885 – 1954) tuotantolaitosten suunnittelijana maailmansotien välisenä aikana

8. Salonen, Kati, & Schalin, Mona (2013)

Helsingin Tukutori: Rakennushistoriaselvitys.

9. Helsingin kaupunki (2008)

Asemakaava 11744 ja asemakaavan selostus

10. Arkkitehtitoimisto Schulman Oy (Sari Schulman, Johanna Luhtala, Markus Manninen, Jaana Tiikkaja) (2009)

Suvilahti, rakennushistoriaselvitys.

11. Museovirasto

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Suvilahden voimalaitosalue. Lainattu 13.5.2020 osoitteesta: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1579

12. Arkkitehtitoimisto Freese Oy (2011)

Suvilahden vanha sähkövoimala ja kaasulaitos – rakennusten suojele- ja kehittämisperiaatteet

13. Arkkitehtitoimisto Livady Oy (2012)

Pasilan konepajan rakennushistorian selvitys ja inventointi. Alue- ja kaupunkirakenne

14. Arkkitehtitoimisto Livady Oy (2012)

Pasilan konepajan rakennushistorian selvitys ja inventointi. Aluskehysosasto

15. Arkkitehtitoimisto Livady Oy (2012)

Pasilan konepajan rakennushistorian selvitys ja inventointi. Kokoonapanohalli ja maalaamo

16. Museovirasto

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit. Lainattu 13.5.2020 osoitteesta: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1578

17. Helsingin kaupunki (2018)

Asemakaavan muutoksen nro 12470 selostus

18. Helsingin kaupunki (2014)

Asemakaavan ja asemakaavan muutoksen nro 12100 selostus

19. Helsingin kaupunki (2017)

Asemakaavan ja asemakaavan muutoksen nro 12454 selostus

20. Helsingin kaupunki (1956)

Asemakaavan 3635 kaavakartta

21. Suvilahti-sivut. Lainattu 13.5.2020 osoitteesta: <https://www.suvilahti.fi/tietoa>

22. Helsingin kaupungin karttapalvelu

kiinteistöt, määräalat ja rakennukset, kartta.hel.fi

23. Helsingin Sanomat (2019).

Klassikkobaari Corona muuttaa ”uhkaavalle, epä-määräiselle” seudulle Bruce Oreckin vuokralaiseksi. Lainattu 13.5.2020 osoitteesta: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006146457.html>

KUVALÄHTEET

1.-2. © Oliver Kärki 2020

3. Brander, Signe / HKM

Lainattu 13.5.2020 osoitteesta:

<https://finna.fi/Cover/Show?id=hkm.HKMS000005:000000u7&fullres=1&index=0>

4. Håhrd, Carl Adolf / HKM

Lainattu 13.5.2020 osoitteesta:

<https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?-search=fiskars%20mekaniska&page=2>

5. Brander, Signe / HKM

Lainattu 11.5.2020 osoitteesta:

<https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?-search=signe%20brander%20toinen%20linja&page=1>

6. Nummelin, C. H. / Helsingin kaupunginarkisto

Lainattu 11.5.2020 osoitteesta:

<https://yksa.disec.fi/Yksa4/id/141269085110700/?-view=list&history=1&ref=results#tab/basic>

7. Brander, Signe / HKM

Lainattu 11.5.2020 osoitteesta:

<https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?-search=signe%20brander%20suvi-lahti&page=2>

8. Tuntelmaton / HKM:

Lainattu 12.5.2020 osoitteesta:

<https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?-search=vanhakaupunki&page=17>

9. Heinonen, Eino / HKM

Lainattu 11.5.2020 osoitteesta:

<https://www.helsinkikuvia.fi/search/record/?-search=suvi-lahti&page=115>

10. Maanmittauslaitos / Helsingin kaupunginkanslia

Aineiston ylläpitäjä on Helsingin kaupunginkanslia

/ Kaupunkitutkimus ja -tilastot ja alkuperäinen teki-

jä Maanmittauslaitos, Helsingin kaupunginkanslia /

Tiedonhallinta. Aineisto on ladattu Helsinki Region

Infoshare -palvelusta 11.05.2020 lisenssillä Creative

Commons Attribution 4.0.

11.- 47. © Oliver Kärki 2020

48. Versta Arkkitehdit Oy ja Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy

Lainattu 13.5.2020 osoitteesta:

<https://verstaarkkitehdit.fi/projects/arabia-factory-area/>

49. Helsinki international film festival

Lainattu 13.5.2020 osoitteesta:

<https://hiff.fi/en/news/2016/08/04/pre-festival-screenings-at-the-konepajan-bruno-warehouse/>

50. Berislav Jurišić / YLE

Lainattu 13.5. 2020 osoitteesta:

https://yle.fi/uutiset/osasto/news/flow_festivals_top_line-up_and_green_ethic_make_intl_impression/10349069

Etu- ja takakansi: © Oliver Kärki 2020

